משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר טהרות

לחם שמים על משנה כלים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה כלים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-כלים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 7
פרק ג 9
פרק ד 10
פרק ה 10
פרק ו 10
פרק ז 11
פרק ח 12
פרק ט 13
פרק י 15
פרק יא 16
פרק יב 17
פרק יג 18
פרק יד 19
פרק טו 20
פרק טז 21
פרק יז 23
פרק יח 26
פרק יט 27
פרק כ 28
פרק כא 30
פרק כב 30
פרק כג 31
פרק כד 32
פרק כה 33
פרק כו 33
פרק כז 34
פרק כח 35
פרק כט 35
פרק ל 36

פרק א

משנה א

סדר טהרות

לענין מ"ש הר"מ בהקדמת פירושו לסדר זה. בדין משמשי ע"א. עיין מ"ש בס"ד בלח"ש פ"ג דכ"א.

שם ע"ג וכאשר נגע הראשון לדבר אחר. כצ"ל. ור"ל באוכל אחר. **שם** ואמנם היות משקין טמאין יטמאו האוכלין. היא מדרבנן. **ר"ל** משקין הטמאין ממגע. משא"כ במשקי זב וזבה. שהן אב הטומאה. **שם** דג"ב. ולזה בא לשון התוספתא. משקין (טמאין) מטמאין כו'. כצ"ל.

אבות ע"ל הר"ש בתי"ט. ומסיים בה דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. **כלל** זה נאמר בו. חוץ מן המשקה. כדתנן פ"ח דפרה. כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקין.

ומ"ח שאין בהם כדי הזיה לימא תנן סתמא כר"מ. עמ"ש בחי"ג פ"ק דיומא (יד"א).

במגע עיין לשון הר"מ שהובא בתי"ט. והוגה במקום האדם צ"ל השרץ. **אך** ההגהה היא שבוש נגלה. אין לשונו סובלו. שכוונת הלשון רצויה כמו שהוא לפנינו. ר"ל שאם נגע השרץ (או כל דבר טמא) בשטח גשם האדם. בכל מקום ממנו. הנה טמאהו השרץ לאדם. **אמנם** ודאי כן הוא גם בהפך. שאם נגע אדם בכל שטח גוף השרץ וכל טמא שהוא. באיזה מקום ממנו שיהא. נטמא. מקרה אחד הוא לטהור. לקבל טומאה. ולטמא. להביא טומאה. שניהם שוים בכך. ומורה על זה גם סיום לשון הר"מ. באמרו ואין הבדל בין שנגע בדבר הטמא בידו או ברגלו כו'. לא ס"ד באלו אלא **אפילו** נגע בשערו. והוא הדין בנגעו בשער של שרץ ונבלה. כמ"ש בעור והרוטב.

משנה ב

ומ"ח ע"פ הר"מ. ודע שאמר יתברך וכבס בגדיו וטהר בערב. כצ"ל. **שם** אולם כאשר פרש ממטמאיו שיהיה ראשון כו' וכאשר הועתק מן הנבלה ונגע בכלים והוא מועתק ממנה שיטמאו אלו הכלים כו'. **לשון** זה משובש. כי אין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה (כמש"ל) **כמדומה** כאן חשב שהנושא נבלה נעשה אב הטומאה. ונשתבש המחבר (או המעתיק שלא הבין לשונו) כי היא סתירה מבוארת מניה וביה.

שם הנה יתבאר לך מזה שהנבלה מן העתקתם נטמא גופו. **גם** לשון זה נעדר הבנה. מוטעה בלי ספק. ור"ל שהנבלה ממשאה נטמא כו'.

וחשוכי בגדים ע"ל הר"ש. ובשלמא עצם כשעורה כו'. **ר"ל** עצם דמת. דלא קחשיב תנא.

עתיו"ט ז"ל. עוד יראה לי דאיכא למדרש מפשטיה דקרא והנוגע במי הנדה יכבס כו'. **כלפי** לייא. הא קמהדר אדלא בעי כבוס. ונסיב קרא דבעי כבוס. וקרא דאייתי נמי לא כתיב ביה כבוס. אלא יטמא. ונכשל בתי"ט כדרך שנכשל רע"ב בכאן.

משנה ג

מטמא משכב תחתון כעליון ע"ל רע"ב עד מטמאין אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. **ר"ל** אבל לא אדם וכלים שנגעו בהן. אחר שפרש הזב מהן. **כתב** עוד דאילו תחתונו של זב כו' אפילו עשר מצעות זע"ג זו ואחד מן הטמאים הללו (נגע) בעליון כו'. כצ"ל.

מרכב עתי"ט שמ"כ שתפוס הוא מה שאחרי הרוכב ומה שלפניו. **אנכי** הרואה דברי מפרש זה הם דברי הגמרא רפ"ג דעירובין דקרי לתפוס שהוא מרכב. גבא דאוכפא. והיינו ודאי מה שבולט מן האוכף מלפניו ומלאחריו. שנשען עליו הרוכב בעת רכיבתו שיהא יושב זקוף. ולא יתנועע לפניו ולאחריו. במרוצת הסוס וקפיצתו. וע"י בליטות הללו היוצאות מן האוכף. נשאר הרוכב מיושב כדרכו. שהעצים האלה מחזיקים אותו ביניהם באמצע. ותומכים רכיבתו שלא יפול מן הסוס. לכן נקראים מרכב (בשהם סבת הרכיבה ולא תתכן בלתם) **והוא** חלוק מן המושב. שהוא הכסא של האוכף. שיושב עליו הרוכב. וזה הכסא דין מושב יש לו. דמאי שנא ממושב דעלמא. וזהו מ"ש שם בגמרא. אי דיתיב עליה היינו מושב מילתא דפשיטא היא. שכל העשוי לישיבה. וישב עליו הזב. מטמא מושב (שמגעו ומשאו שוים) בין שמושבו מונח על הקרקע או על כל דבר שיהא. ועל האדם ועל הבהמה. הכל שוה. לעולם מה שתחתיו ועשוי לישיבה. מושבו הוא. **ולא** ירדתי לסוף דעת התו' שהביא תי"ט כי מגמר' הנ"ל שלפנינו מוכח דאין חילוק בין ישיבה לישיבה. בין במושב דקרא. בין דמשנה. כמה לא חלי ולא מרגיש בתי"ט גברא דמריה סייעיה.

שהוא מטמא תחת אבן כו' ע"ל תי"ט והשתא איכא תרתי גוונא אבן מסמא. אחת שהזב ע"ג האבן ומשכבות ומושבות תחתיו. **ר"ל** שמשכבות ומושבות טהורים נתונים תחת האבן. דשאר דברים שאינם ראוים למשכב ולמושב. אין הזב מטמא אותם באבן מסמא כו'. ואחד שהמשכב והמושב תחת האבן. **ר"ל** משכבו ומושבו של זב שכבר שכב וישב עליהם ונעשו אב הטומאה. הם תחת האבן. והטהור יושב עליה. כך צריך לבאר לשון זה של תי"ט ולהשמר המעיין מן הטעות. בערבוב הלשון המשותף לטהור ולהפכו.

חמור מכולם המת ע"ל רע"ב. עד ומה שמצורע מטמא בביאה. אין טומאתו כטומאת אוהל. דאם הכניס ידו בבית המנוגע טהור. **ר"ל** מצורע דחשיב במתני' למעלה מזבה. כייל נמי בית המנוגע. ואבן המנוגעת. **אפילו** נכנס כולו. וכליו בידיו. אינן טמאין מיד.

וכן אם עמד בפנים. ופשט ידיו לחוץ. או להפך. צריך שהייה. וכן המצורע צריך שהייה. כשנכנס שלא ברשות. גם אינו מטמא כלים שבבית. אלא עד ד"א. לדר"ש עיין פי"ג דנגעים.

שם ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור. כו'. דביאה במקצת לא שמה ביאה.

היינו בנכנס דרך אחוריו. אבל כדרכו. כיון שהכניס ראשו ורובו לבית טהור. טמאהו.

ובזו טומאתו חמורה ממת. שמצינו מקצתו בפנים. והבית טהור. עספ"ד דאהלות. ושם פ"ו.

ומת דמטמא אפילו עובר. שמעינן ממתניתין דקוברי המת שהיו עוברים כו' רפ"ו דאהלות.

עוד יש במת. שאם הוא מאהיל על האדם. או אדם מאהיל עליו. טמא. מה שאין כן במצורע שאינו מטמא טומאת אוהל אלא בביאה לבית. ותחת דבר המסכך עליו. ועל האדם והכלים.

משנה ה

ופטור מן הפריעה כו' **עמ"ש** בס"ד רפ"ק דמגלה.

משנה ז

בפירוש הרא"ש (דח"ב בראשו) שקדש יהושע כל עיירות (מוקפות חומה של א"י) בקדושת כו'. כך צ"ל לדעתי. **שם** כלומר לנשאו צ"ל.

משנה ח

עזרת ישראל מקודשת שאין מ"כ נכנס לשם הוא הדין דהוה מצי למתני רבותא טפי. שאין טהור גמור נכנס לשם עד שיטבול. אע"ג דלא חסריה מידי. דהכי תנן פא"ל הממונה (מ"ג) עמ"ש שם בס"ד. אלא דקמ"ל אפילו טבל והעריב שמשו. אינו נכנס עד שיביא כפרתו.

החיל מקודש עמ"ש פ"ב דמדות.

לשחיטה לשון רע"ב. אע"פ שאפשר לזר לשחוט בעזרת ישראל. **היינו** כמדת רבי. אבל אליבא דריב"י דמרחק צפון לא אפשר. ואתיא נמי כברייתא דכולן אני קורא בהן תכף לסמיכה שחיטה. חוץ מזו שהיתה בשער נקנור כו'. דאזדא לה בשטתיה. כדאוקמה סוגיא דתלמודא פ"ג דזבחים (דלג"א).

הילכך לא מסתבר פסקא דהר"מ פ"ה מהלכות בית הבחירה (הלכה טו) דשביק מתניתין ובריית. ופסק כיחידאה ולקולא.

ולענין שחיטה בזר. היכא דאפשר בכהנים. עמ"ש בפא"ל הממונה ופ"ד דקידושין. וריש חולין. ורפ"ב דזבחים. ובתשובה כ"י על עסקי ריבה הנחשדת.
ולתנופה בגמרא ספ"ק דיומא משמע. שברגלים היו דוחקים ונכנסים לשם להשתחוות. וגם משם והלאה עד לי"א אמה של אחורי בית הכפורת ועחי"ג **וצ"ע** איך דינם של י"א אמות הללו. לענין עשר קדושות דבמשנתנו. ועיין הגהה שלי בסיום ספר קצ"נ. ובהגהותי לרמב"ם ה"ל בב"ה.
בפיר"ש וחייבין עליה חטאת. מחוסר כפורים. כגון זב ומצורע ושאר כל הטמאים שנכנסו לפנים ממחיצתם. כצ"ל. **בפירוש** רא"ש. ועוד לר"ל (נ"ל ט"ס. דלר"ל עזרה בעינן. אלא צ"ל לר"י) איכא שוחט הפסח על החמץ. כצ"ל.

משנה ט

שאין ב"מ ופ"ר נכנסים כו'. עתי"ט סוף הדבור. ואפילו שלא רחוץ ידים ורגלים. לא מיחייב אפילו בהיכל בלא עבודה. **אשתומם** על זה כשעה חדא. מי אפשר למימר הכי. עמ"ש בס"ד פאל"ה (מי"א). **שוב** עיינתי בר"ש. חזינא דמספקא ליה טובא. ולא אסיק ביה מילתא ברירא כדמסיק תעלא מבי כרבא. ותי"ט מפשט פשיטא ליה מאי דצריכא לפני ולפנים וצריכא רבה.
בפיר"ש אכתי תקשי למה פוצעים אביאה ריקנית. דביאה דבין האולם ולמזבח (והיכל. לאו) חדא קדושה כו'. כצ"ל.

פרק ב

משנה א

משנה זו שנויה להלן פט"ו. וע"ש.
כלי עץ כלי עור כלי עצם כ"ז סימן תלת עיינין. וחד זיי"ן.
מתטמאים ומטמאים מאחוריהם כו' ממילא שמעינן דפשוטיהן טהורין. אפ"ה תני דיצי פשוטין להלן משנה ג'.
כלי נתר עתי"ט לשון ר"מ שהם כלי אלטפל בערבי.
זה סיוע לדברי ריב"ש בתשובותיו (סל"ה) שנחלק עם רשב"ץ. לענין החפיפה. בנתר זה. וכן באמת יש נטיה יותר לפירושו של ריב"ש. לכן נכון לחוש לדבריו. **ודע** שבפירוש הר"מ כאן. יש השמטה ושבוש מעתיק קשה משונה מאד. ז"ל הנדפס שם. **ובכל מקום שאמרו זה אינו מן הכופר בע"ז** והנה כל הבא ומסתכל בלשון זה. ועמד משתומם. וקראו שמו מן. כי לא ידעו מה הוא. אבל חסר כאן הציון מלשון המשנה. כי הוא התחלת הענין.

דהיינו **כלי נתר** רצה הר"מ לפרש מהו נתר. ואמר ובכ"מ שאמרו זה הלשון נתר. אינו מין (כצ"ל) הכופר. ר"ל מין אדמה שנקרא קאפי"ר. או קאנפי"ר. ובספר רפואות נקרא כופר. וכן בתורה וכפרת אותה בכופר. ופשיטא שאינו מענין אשכול הכופר דקרא. שהוא מין צמח ופרי אילן הבושם. רק אחר זה הביא הר"מ לשון גמרא דע"ז לראיה. והוא בפא"מ (דל"ב) מאי כלי נתר כו'. ומפרש שהוא כלי הטפל. והוא מין אדמה. הנקרא קריי"ד בל"א. לדעת הריב"ש. אכן לדעת בעל מחלוקתן רשב"ץ. מין אלו"ם הוא. כפירש"י. במחפורת של צרי"ף.

שם (דס"א) וא"א לעשותו אלא רקיק דק מאד שיהיה עב דפנו קרוב מעלה. לפי שאם היה עב מזה (יצטרך) שיתן האש בתוכו (ויפסד) לדקות כו'. כך נ"ל לתקן לשונו שיהא מובן. **שם** שהם נשים. **הוא** מלשון נא ומבושל.

משנה ג

והספינה ע"ל תי"ט. עד אבל ספינה של חרס אע"ג שאינו מיטלטל מלא וריקן טמא. **לשון** מגומגם. ור"ל היה לה להיות טמאה. וכמו שהוא באמת אליבא דחנניה. של חרס טמאה היא. קמ"ל. ומתניתין דלא כחנניה.

זה הכלל ז"ל תי"ט. משונה זה הכלל כו' והכא אינו ענין למ"ש נשנה. **יש** לנו דוגמתו פ"ג דפסחים. זה הכלל תפח כו'. **אבל** לא ידעתי מה הזקיקו לכך. אלא הכא נמי ודאי אדלעיל קאי. לבאר מה שהקדים. כי אלה הטהורים שבכ"ח. טהורים הם לגמרי. ואין להם אחוריים. לחליקה אלא כיון שאין להם תוך. הרי הם טהורים בכל אופן שלא תאמר אע"פ שאינם מתטמאים מתוכם. לפי שאינם דומיא לשק. ותוכם אינו קרוי תוך. מ"ד יהא דינם ככלי שטף. דתוכם כברם שוה. או להפך. סד"א אי נגעה טומאה באחוריהם. יהו אחוריהם בלבד טמאים. וחלוק מתוכם. קמ"ל דלית בהו שום צד טומאה. היינו דקתני ברישא הטהורים שבכ"ח. לומר לך שטהורים גמורים הם בהחלט. ועדיין צל"ע בהשגת ראב"ד אי"ה.

כל שאין לו כו'. ע"ל רע"ב קמ"ל דאין. טומאת אחורים כו'. כצ"ל. **וז"ל** תי"ט. זה הלשון איכא למטעי ביה ולומר שכוונתו שצריך שיהיו שני תנאים בטומאת אחורים. שיחסר אין בהם טומאה אחורים. **יש** כאן חסרון וגמגום. נלעג לשון אין בינה. כמדומה יש בו השמטה ולישנא קטיעא הוא. כך צ"ל שיהא כ"ח ושיהיה לו תוך. ואם חסר אחת מאלה. אין בהם טומאת אחורים כו'. זולת זה התקון. אינו מובן.

משנה ה
ניירות ע"ל תי"ט. עד לא ידענא מאי טומאה שייכא ביה. **אשתמיטיה** משנה (מ"ו פרק י"ז דמכילתין) שלמה. העושה כיס מעור המצה. ומן הנייר טמא (ולכן גם גרסת וכסוי חביות ניירות. היא עיקר בעיני. דומיא דההיא דעושה כיס וכלי קבול) ואין פירושו על שם מקום. אלא כענין הנייר הנ"ל. וכמשמעו בכל מקום.

משנה ח
ובית שקועו של גר מטמא באויר כתי"ט לא ידענא למאי דייק. **ע"פ** דלקמן מ"ד. תדע דתנא דווקנא הוא. ובדווקא נקט בית שקועו. הוא דמטמא באויר. משום דנהי דתוך שלו חשוב תוך. מיהו שאר הכלי. שאין לו תוך. ודאי אינו מטמא באויר. אלא נדון כבית יד שלו. דמטמא במגע בלחוד. זה ברור מאד. **אבל** הר"ש שפיר קאמר. דר"א דמסרק ודאי כדי נסיב באויר. דאם אין לו תוך כלל. ואינו מטמא באויר. גם במגע אינו מטמא. דוק. **בפ' ר"ש** סוף המשנה. ולענין טומאת משקין דרבנן. (פלגא להאי גיסא) ופלגא להאי גיסא. כצ"ל.

פרק ג

משנה א
כפירוש רע"ב ונקבה כמוציא זית. צ"ל.

משנה ב
חבית שעורה כו'. צ"ע אם עשרה למשקין. כסתם חבית שעשויה ליין שמן ודבש או מים גם כן. כך הוא דינה. **ועמ"ש** תי"ט בשם מהרי"ק דהנהו כללי דהלכה כמר לגבי מר. ל"א על הדינים הבלתי נהוגים. **לפי** דעתי לא אמר כן מהרי"ק אלא לאפוקי הילכתא למשיחא. משא"כ בהלכות טו"מ. שהיו נוהגים עדיין גם בזמן חכמי תלמוד. גם לאחר החורבן זמן רב. כדמוכח בדוכתי טובא שהיו אוכלים חוליהם בטהרה (כמו בגמרא פ"ג דחגיגה חבריא מדכן בגלילא ור"ג) ודכוותייהו מצות התלו' בארץ כתרומות מעשרות שביעית ושארא. בהו ודאי איתנהו להנהי כללי. דוק ותשכח.
בשמן מ"ש רע"ב דשל שמן דק ממים. **צ"ע**. דהא חזינן דלאו הכי הוא.

משנה ג
טמאה בדין הוא דהול"ל טמא. דאחרס קאי. תי"ט. **ולא** ידעתי היכן נשנה בבבא זו חרס. ואע"פ שהוא בכח המאמר. מ"מ תחלת הלשון אמצעיתו וסופו. הכל לשון נקבה. לכן לא יפול עליו לשון זכר.

משנה ה
כפיר"ש משום דנקב של משפך (שהוא כלי קטן. לית) ליה כו'. כצ"ל לפ"ד.

פרק ד

משנה ב
בחצי קב גרוגרות הם תשע גרוגרות.

משנה ג
וכל שאינו מקבל כזיתים מטמא במגע.
בשיש באחד השברים לקבל עמה כזיתים. שאם לא כן. פרחה טומאה ממנו לגמרי. כיון שאינו בא לכלל טומאת תוך. שוב אין לו בית יד. עמש"ל ספ"ב **בפיר"ש** אם מתחלה עשאה בלא אזנים. כך הגהתי מדעתי. שוב ראיתי שגם הר"ש ר"ל כן.

פרק ה

משנה ב
טרופה ונתונה באלפס עפ"ח דשבת מ"ה.

משנה ה
שהוא אופה כשהוא נדחק ההם היו מדביקין הפת בתנור. כנודע. מ"מ מדוחק אופין גם על שולי המוסף.

משנה ו
וחכ"א הואיל והוסק מ"מ טמא דהדר תנא ביה קרא כו'. דסד"א כיון דחבריה בארעא כו'. לא לקבל טומאה. קמ"ל יותץ. **מהכא** איכא למשמע דתלוש ולבסוף חברו. דינו כתלוש. והרי לו סמך מפורש מן התורה. ונראה דמהכא נפקא ליה למאן דס"ל הכי. וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

משנה ט
מרחו בטיט ע"ל רע"ב. טמא ע"י מריחת הטיט. **כלומר** אם יבוא שרץ אל תוכו. שוב יקבל טומאה ע"י המירוח. שעשאו כלי שלם. אבל לא חזר לטומאתו הישנה.

פרק ו

משנה ב
בפירוש רע"ב שנמצאת אבן אחת (משמשת) לשתי קדרות. כצ"ל.

פרק ז

משנה א

הקלתות עתי"ט. אע"פ שגם לתנור עושין בטיט. כמ"ש ברפ"ב דבתרא. אבל שמו כליא (כצ"ל) ע"כ. **ע"ל** רפי"ד. ופ"ד דבתרא.

ומ"ע מ"ט לא פרשוה מלשון קלתה. המצוי בתלמוד וכן ת"א. וכדה על שכמה. וקלתה על כתפה. **בתי"ט** ד"ה יתר. גם מהר"ם כתב וז"ל אם נפחתה יותר מג"ט (כצ"ל).

משנה ב

טהור משום כירה כתב רע"ב. דאם נטמאת כו'. א"נ אינו מטמא במחובר בכירה. **לא** הבינותי זה. דמשמע דבהכי בטל מתורת כלי לגמרי. וקשיא לי טובא. דהא ודאי במחובר עסקינן. דאי לאו הכי. כי פליגי ברוחב שלו. היכי דמי. אי דמחובר לדיכון. ולא לכירה. מאי טעמא דר"י. ואי לכירה. ולא לדיכון. מ"ט דר"מ. אלא ע"כ מיירי בדיכון מחובר לכירה. ופליגי ברוחב דווקא. אי בתר דכון שדינן ליה. או בתר כירה. משום דשייך להכא ולהכא. מיהת צדדין שלו. אע"ג דאינו טמא משום כירה. טמא משום כלי קבול. ואע"ג דמחברן. וצ"ע.

וטמא משום כלי קבול כשאר כלי חרס.

משנה ג

כיצד משערין אותה אפחותה מכאן פרשה הראב"ד. לתי"ט. **לא** ידענא מאי קאמר מר. צ"ע. **ראבי"א** כו'. כתב רע"ב ואין הלכה כראב"י.

צ"ע מה טעם בדבר.

משנה ד

פחותה מכן יש לפרש שנפחתה ונתמעטה. סד"א שיריה ברובה. כתנור קטן. קמ"ל. דדינה ככירה. מיהת גרעא מחלקה מתחלתה.

והשתא אתי שפיר. דלא זו אף זו קתני.

משנה ו

כיצד משערין פריש רע"ב כשנמצא שרץ ביניהם כו'. ותמיהני דלדבריהם שעור שמשמיענו רשב"ג הוא דבר מפורסם כו'. לא הי"ל לייחסו לו. לתי"ט **הנה** האריך פה הרחיב לשון על פיר"ש. ובאמת עמל הוא בעיני. כי יותר הוא משא דקדוקיו על פיר"מ. כאשר הרגיש התי"ט בעצמו. ומאי עדיפותיה ומאי אולמיה מפיר"ש. וכל שהגדיל הרב תי"ט מדורת תמיהתו על פיר"ש. מה משמיענו רשב"ג. אני מוסיף מים קרים לכבותה. כי

הא דפשיטא ליה. לדידי אכתי מספקא לי. ולא קאימנא שפיר אפירושא דמתניתין. היכן נותן את הכנה. מפטפוט לפטפוט. אם חוצה להם. או ביניהם בשוה. בין שניהם בתוך. **איברא** לישנא הכי משמע ודאי. וצריך לומר שנותנה באמצעם של פטפוטים בצמצום. אי הכי טובא קמשמע לן.

פרק ח

משנה א

ע"פ רע"ב וז"ל. פירוש אחר ועקר שכן חולקים אוהלים שמועלת כו'. **ואני** אומר לא פירוש אחר הוא. אטו לא טעמא בעי. מ"ט אמרו שתועיל מחיצה באוהל המת. ולא בכ"ח. אלא משום שכן דרך אוהל במחיצה. ואין דרך לחלק כ"ח במחיצה. **א"כ** חדא היא. זה צריך לזה. והכי נמי אסברה לן הר"מ ז"ל.

משנה ג

סרידא עיין לשון רע"ב מעשה רשת מתורגם עובד סרדתא. **אגב** שטפיה אתיא ליה לר"מ (ורע"ב לא חלי כו') כי הוא אמנם תרגומו של מכבר.

משקה טופח עתי"ט שרצה לחלוק עלינו את השוין. כי אמנם לשון הר"מ כדי לטפוח היד. זהו כדי להטפיח. וכדברי הרע"ב. וכן הוא גם בפירוש הר"מ ספ"ה בהדיא. ודבר פשוט הוא שכל שאין בו כדי להטפיח היד. אינו נחשב משקה בשום ענין. כב"ה דפ"ד דעדיות. וע"ש.

אם יש שם פותח טפח עתי"ט. הקשה הר"י מסימפונט מאי איריא פותח טפח. אפילו כל שהוא נמי. דתו לא הו"ל מוקף צ"פ. **ומטמא** גם מחמת שרץ. הכי צריך לסיומי ביה לא כמ"ש תי"ט. דגייז ליה. אלא בין שייר. בין פרע מעצמו. בטפח לא חשיב מוקף פתיל. לא לטומאת מת. ולא לטומאת שרץ. הכל שוה.

משנה ט

כור ע"ל רע"ב. ול"נ שהוא תנור של נפחים. **כך** הוא בתוספתא. וכך פירשה הר"ש.

זגגין תואר עושי זכוכית. בשקל גנבים חטאים. בפת"ח פ"א הפעל ועי"ן דגושה. ועושי זכוכית דרישא. הם העושים באקראי דרך ארעי. וזגגים. הם אומני כלי הזכוכית העצמיים.

פורנה ע"ל תי"ט. עד משא"כ בתנור וכירה שמעמיד הקדרה על גבם. **לא** מצאתי בתנור שפיתה. על גביו. **ודעדיפא** הול"ל. לפי שמדביקין בו הפת. ולתוכו הוא עשוי. ואינו משמש עם הקרקע. ובזה מתיישב ג"כ ההיא דמקואות.

משנה י

מגע ט"מ כו' ע"ל רע"ב עד הא תניא בתוספתא הכל מצילים כו' חוץ מן האדם. **וכה"ג** תנן רפ"ו דאהלות. אדם וכלים נעשים אוהלים לטמא. אבל לא לטהר. וטעמא דכולא. משום דכל המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה כמ"ש שם בס"ד.
הכניס ראשו הכא לא בעי ראשו ורובו. כמו בשלהי עירובין. טעם ודעת. לנבון נקל.
היה אוכל דבלה עמ"ש פי"א דפרה מ"ג בס"ד.

משנה יא

והכתה כתי"ט כה"ג ראב"ד וכה"ג מהר"ם. **ולא** מצאתי טעם בנוסח זה. ואינו מובן לי. כי הקוץ לשון זכר הוא. אבל נראה שצ"ל והכה במפיק.
שנכוית כך צ"ל.
נטמא עתי"ט. ז"ל ומ"ש היתה גורפתו. התנור הטמא. הוא פירוש (צ"ל) הר"מ וגרס נטמאה. דמשמע אתרומה שבפיה
לפ"ז צ"ל שלא היה ראשה ופיה באויר התנור. דוק.

פרק ט

משנה א

מחט טמא. במת. כ"פ ר"מ. **ולא** היה צריך לכך. דסתמא נמי הכי הוא (וכדדייק נמי לישנא דנמצאו. דלאו בידועים עסקינן) וכמ"ש הוא עצמו לקמן מ"ג. ע"ש בתי"ט. **וגדולה** מזו שמענו שלא בלבד כלים שלמים הנמצאים טמאים. אלא אפילו שברי כלים. שלא ידענו אם באו מכלים טמאים. וגם אפילו היו טמאים. הרי נטהרו ודאי. אעפ"כ מחזיקין אותן לטמאין. משום גזרת טומאה ישנה בלבד. כמ"ש להלן פרק י"א משנה ג'.
אם אופה בו את הבצק כו'. וק"ק למה משערין בבצק. והלא לא היו רגילים להדביק הפת. אלא בכתלים כו' הר"ש. **לענ"ד** הדבר פשוט שהוצרך הענין לכך. כי איזה שעור יש כאן בפת הדבוק בכותל התנור. אם המחט נמצא באמצע נחושתו של תנור. ועוד שהפת עבה היא וספוגית. צפה על גבי שולי התנור (שאינם שוים ג"כ. ולא חלקים מאד) ואינה מגעת עד המחט. אע"פ שהוא יוצא מעט מזער לתוך אוירו של תנור. ואינו מוחש היותו יוצא. מרוב קטנותו (אך נראה הוא קצת. באין מבין אם הוא יוצא גם לחללו של תנור. שאין העי"ן שולטת בה כל כך) לפיכך שיערו בבצק הבינוני ברכותו. שאינו זב לעומק. לגומות וחריצים שבתנור. גם אינו עומד מוגבה וצף כדבר הקשה. שאינו ממלא כל חריצי השטח הבלתי ישר שתחתיו. אלא מתפשט בשוה. על שפת שוליו של תנור.

באיופן שאם המחט יוצא כל שהו. אי אפשר מבלי שיגע בו הבצק. **ואע"פ** שתנוריהם היו עשוים להדביק הפת בהם. וכי בשביל כך לא יכולים לאפות בו חררה וכובא דארעא על נחושתו **ואף** אם לא היו עושים זה בתנור מעולם. מה בכך. הבעבור זה לא נוכל לשער. באם יעשו כן. ויאפו את הבצק בשוליו.

משנה ב

החבית ומשקין טהורין מ"ש הרע"ב אבל בכלי שטף כו'. עשויין שוה כו' כלומר בין בשל חבר כו'. ואין נראה כן כו' תי"ט. **לכאורה** נ"ל שאין כוונת הרע"ב לומר. שגזרו בשל חבר נמי. אלא שהשוו המדה. וטימאו בכלי שטף דע"ה. בין לחבר בין לע"ה. ולא חילקו כלום. כמו שחלקו בכלי חרס. שטיהרום אצל ע"ה. אע"פ שטימאום אצל חבר בלא"ה. **והיינו** כדקאמר טעמא.

משא"כ בכלי שטף. שהושווית בהם המדה. לו ולחבר. וכבר הניחו להם צמיד פתיל בכלי חרס. לכן יקבלוה מהם. אבל מכליו של חבר לא קמיירי.

משנה ג

שאני אומר חי נפל ועכשיו מת כלומר אחר שהגיע לנחושתו של תנור. במקום שנמצא. שכל הטומאות כשעת מציאתן. ובזה א"צ לדחקו של רע"ב. **ואם** אמנם לקוח הוא מפירוש הר"ש. הקושי שבו מבואר נגלה. וק"ל.

משנה ו

כוש שבלע כו' מלמד שבלע כו' נטמאו הסיטן הזב נטמאו י"ל נמי משום דסופן לצאת (אע"ג דטומאה בלועה אינה מטמאה) דוק.

ועמ"ש במנורת זהב במו"ק ריש ה"ל חנוכה.

נטמאו לרע"ב שאין מציל אלא כלי שי"ל תוך כו'.

ר"ל אע"פ שכלי עץ הטהורים מצילים. כדתנן לקמן רפ"י. והנך נמי טהורין נינהו. דחשיבי כלי עץ פשוטין. דלא מקבלי טומאה. דמשו"ה אינם מטמאים את הככר. אלא משום דאינו מציל אלא כלי קבול. והני לא חשיב קבולם (דהו"ל כאוכלים שגבלם בטיט) לפיכך אינם מצילים. אע"ג דאשכחן נמי פשוטין דמצילין. כנסר דלקמן פ"י מ"ו. היינו כמשמש רק דרך כיסוי. לכלי שהנצלים מונחים בתוכו. והכלי יש לו בית קבול.

משנה ז

שעורו מלא פי מרדע שלא נכנס לרבנן מרוח חמור מסרידה. משום דטפל הוא ואינו מעיקר כלי. גם רפוי הוא. לכן משנסדק. דנו אותו כשבור ונטול לגמרי. **ולר"י** אפכא מסתברא. שסדק הסרידה מעיד על רפיונה ושברונה. שנתרועעה כולה. ובטלה מהיות

עוד כלי. בשעור סדק כזה. ומרוח עדיף ליה. דאדרבה מתוך שהוא רך אין סדק קטן מבטלו מהיות צמיד פתיל. לפי שעדיין הוא נדבק ונצמד בסרידה. ואינו נופל כשברי כלי חרס רעוע.

היה עגול. הנקב כו' ולא יכולתי לעמוד על פירוש משנתנו. דקתני אין רואין אותו ארוך מהיכי תיתי לראותו כאילו הוא ארוך. תי"ט.

ולי נראה פשוט דה"פ. משום דסתם סדק הולך לאורך. ואתאן לת"ק. דמיקל בנסדקה סרידה. ובעי נכנס. ס"ד דבסדק ארוך. הוא דסגי ליה בשיעור פי מרדע. נכנס על פני כל ארכו של סדק. וכי הוי עגול כמלא מרדע נכנס. נימא אכתי לא בטלה הסתימה. וחשוב עדיין צמיד פתיל. עד שיסדק לארכה של סרידה. בכשיעור הזה. משא"כ בעיגול. דנקב שמיה. והו"א נסדק דווקא קאמר. אבל ניקב. בעי שיעורא טפי. שהרי אם נאמר רואין כאילו הוא ארוך. נמצא שאין בו כשיעור הזה. כי אם היה נמתח רוחב זה הנקב באורך. כדמות סדק. לא היה נכנס. כשיעורו של סדק. להכי קאמר דלעולם משערינן הכי. ודוק.

ובפירוש מהר"ם. נ"ל נזדקר טעות שצ"ל לא הוי כפי המרדע וק"ל.

משנה ח

מן האמצע נכנס פירושו כנכנס דלעיל מ"ז.

פרק י

משנה א

כלי גללים הך דמדרשא אתיא. חביבא ליה. ואקדמה.

כלי חרס אבל כלי שטף אין מצילין. **לפי** שכל דבר המקבל טומאה. אינו חוצץ בפני הטומאה. וכ"ח אינו מטמא מגבו. לפיכך חוצץ ומציל.

וכלי נתר אע"ג דאית בהו טומאה (ורע"ב לא דק) מדרבנן. מ"מ לא שוינהו אלא ככלי חרס. אבל כלי זכוכית. אע"ג דטומאתן נמי אינה אלא מדרבנן. אינם מצילים. מפני שמטמאם מגבם. הואיל ותוכם כברם.

ועצמות הדג ע"ל רע"ב עד. וכל כלים מעצמות העוף טהורים. **פשוט** שהוא הדין לעורו. כמו ששנינו בפירוש (פי"ז) ברביעי ובחמישי אין בהם טומאה כו'. **והא** דלא קתני ליה בהדיא. משום דלא שכיח לעשות מהם כלים. בשל דג. ובעור העוף. משמע ודאי דלא חזי לכלי. דאפילו לכתיבה. מספקא לן אי חשיב עור. משו"ה לא מיתלי ליה. ולא דברו חכמים אלא בהווה ורגיל.

משנה ב

בטיט נ"ל שהוא הטיט הטבעי. וחומר הוא המלאכותי. שנגבל במים ובתבן ובקש. וכה"א והחמר היו"ל לחומר. ר"ל החמר שהוא הטבעי. עמד להם במקום טיט מלאכותי. אע"פ שרד"ק מפרש בהפך. וכך פירשתי אני בפירושי למ"ר בס"ד.

ובכל דבר כו' לאתויי חלב בהמה וחיה. כך נ"ל. ושאין חילוק כאן בין חלב טהור שהוא מהודק וסותם. בנקב המטריף בבהמה. ובין חלב טמא. שאינו סותם שם משום דהמתמרח תנן. והאי נמי מתמרח הוא.

לא בבעץ ולא בעופרת נראה פשוט. דהיינו דווקא כשעשה מהן לכלי כסוי נפרד. **אבל** אם סתם פיו בהטפת בעץ ועופרת הניתך. כאותה ששנו כלי זכוכית שנקבו והטיף לתוכן אבר. שאין חיבור מדובק חזק יותר ממנו (ולכן ר"מ מטמא בכלי זכוכית כו'. משום דהוי דבר המעמיד. ואף לחכמים דלא אזלי בתר מעמיד. מ"מ פתיל צמיד ודאי הוי) פשיטא לי דמקיפין בו. **ומ"מ** מסתברא דאין הקפת בעץ וחברו. מועלת בכלי עץ. שאין נדבקין בעץ. **אבל** אם הקיף בהתוך בדיל ועופרת. על כלי אבן וברזל. ודאי מציל. כי ידוע שהוא צמיד דבוק חזק. הדוק ואדוק ביותר. וסותם הנקב מאד. יתר מכל דבר המתמרח.

משנה ה

בעליונה והתחתונה עודפת. כלן כו'. הוא ענין בבא שלפניה ממש. ונשנית בשביל דבר שנתחדש בה. **כלומר** וזה שאמרנו השרץ בעליונה כו' האמצעית טהורה. אינו אלא בנגובה. אבל אם היה בה משקה טופח. כל שיש בה מ"ט. אפילו היא אמצעית. טמאה. לפי שהמשקה נטמא מאויר התחתונה. והוא חזר וטימא את האמצעית.

ולישנא דכלי. לא אצטריך משום עליונה ותחתונה. דבלא משקה. נמי טמאות. אלא כייל אפילו היו עוד רבות זו תוך זו. וק"ל.

ולא הבינותי מ"ש רע"ב. וה"ה דהוה מצי לאשמועינן ברישא כו' **לשון** זה נעלמה ממני הבנתו לגמרי. אולי היה לו ג"א במשנתנו. **ותי"ט** מסתייה דלא חלי ולא מרגיש. אך זר כי יכירנו להרע"ב. להוסיף תימה על תימה. ומאי הא דקאמר דהוה מצי לאשמועינן ברישא. לא ידענא ליה פתר ומאן דמתרגם לי יהיבנא ליה מתן בגלוי לא בסתר.

פרק יא

משנה א

חזרו לטומאתן כו'. עתי"ט לשון ר"ש ז"ל. ועוד משום דשאר כלים מתקלקלים בשבירה ושמא יאמרו טבילה בת יומה עולה. דשאר כלים אין דרכן לישנן והגיה בתי"ט שצ"ל

לשברן. **ולי** נראה לקיים נוסחת ליישנן. שר"ל להחזיק הישנים ע"מ לעשותם חדשים. שע"פ הרוב אינן ראוים לכך. אלא כלי מתכות בלבד. שמתיכן וחוזרין לקדמותם. ואולי צ"ל אין דרכן לחדשן. **אבל** לגרוס לשברן (כמו שהוגה בתי"ט ממאן דהו) אין בו טעם.

משנה ד

החלמא טיט הדבק כלובן ביצה. כמו בלשון הכתוב בריר חלמות. הוא לובן של חלמות. והוא חלבון ביצה. ויהא פירוש חלמא. כמו של חלמא. ואינו ר"ל שנוטלים לובן ביצה ממש ומערבים עם הטיט. כי אם כן. מה טעם אם רוב מן החלמא טמא. ומאי כדין כלי חרס דקאמר. והלא מלשון ביצה המעורב בטיט. טיט הוא (ותו דבצרפם בכבשן עסקינן) והיינו חרס. אלא כלומר טיט הדבק כלובן ביצה. וכן מראהו. וכנראה הם כלים העשוים מעפר לבן ושקורין פרצלי"ן הבאים מהודו. או כאותן שעושים במדינה זו. והם כלי חרס לבנים.

משנה ו

ומצופה ז"ל רע"ב ומצופה במתכת טמא וכו'.
שבוש הוא. וכן מצאתי אח"כ בעייני בתי"ט. ופשוט הוא דכד ניים ושכיב כתב זה.

משנה ח

כל תכשיטי נשים לרבותא נקטינהו.

פרק יב

משנה ב

כל המחובר כו'. ע"ל פ"ה מ"ג.

משנה ג

והפרכין עתי"ט. שכתב לכאורה נראה שהוא כורים דס"פ שהוא מכלי בית הבד ע"כ. **לפ**"ז יכולני לפרש הפרכין באר היטב. שהוא ודאי מכלי בית הבד. כמו ששנינו במוכר את בית הבד. מכר את המפרכות. **והתימה** שלא זכר הרב תי"ט את זאת. והוא סמך יפה לפירושו. וא"צ לעשות ממנו כורים.

משנה ד

אבן השעות ע"ל ר"מ בתי"ט. בשווי כל. צ"ל בשווי צל.

משנה ו

ותלוי המגרדות מסמרים. שתולים המגרדות כ"כ רע"ב כו' תי"ט.

ואינו נ"ל. כי יעידו עליו חבריו. השנויים להלן (מ"ד פט"ו) ששם תלוי נקרא על הדבר שעשוי כמין בית יד. לתלות בו הכלים. לא מסמר. שאינו דבוק בכלי לתלותו בו. אלא קבוע בכותל. והכלים נתלים בו ע"י תילוי הקשור בכלי. ומאי שנא הך תילוי מתילוי דהתם. ותו דאי איתא דמסמר הוא. התקוע בכותל. מי איכא מ"ד דאמר כה"ג. הא ודאי לא עדיף מאונקלי שבכותלים דלעיל מ"ג. ול"פ ר"ג. ולא ר"מ. **אלא** הכא במאי עסקינן. דתילוי כמשמעו. ופליגי בפלוגתא דר"מ וחכמים דלקמן (פט"ו מ"ד) אי הוי מסייע בשעת מלאכה.

פרק יג

משנה א

הסייף תליך. מתרגמינן וסייפך. **לפי** שהוא תלוי בחגורה. ונקרא בשם סייף. ע"ש שמביא סוף לחיותו של ב"ח. בהכאתו. וכן הוא מענין זה בעברית. אסף אדם (צפניה א').

שנחלקו נ"ל היינו שנפרדו מחוליותיהם שעשוים פרקים. ונתפרקו זה מזה שני החלקים. שעדיין כל אחד מהחלקים ראוי למלאכתו. לפיכך טמאים שניהם. כשהיו מחוברים בהיותם שלמים. וזה יתכן בכל אלא הכלים. כשעשוים כפולים זוגיים מתחלה. ומשמשים זה את זה כאחד. כענין המספריים. המחובר משתי חתיכות. וכשנפרדו זה מזה ונחלקו לשנים. מ"מ עושים מעין מלאכתם הראשונה. אע"פ שתשמישם קשה. ואינו נוח כבראשונה בהיותם לאחדים ביד העושה במלאכה. ושייך גם בסוף וחבריו הבנויים בצדו. כשהם בעלי שתי פיפיות. ונחלקו בין לארכן בין לרחבן. **אבל** רומח שנשבר ברחבו. נראה דלא טמא אלא השבר האחד. שראשו חד. וכמקדח שנשבר (השנוי להלן מ"ד) **ושמא** רמחיהם היו דקים מאד בכל ארכן. באופן שגם מקום השבור. ראוי לדקור בו. או אם שני ראשיו מחודדים בעוקצים דקים. בלי בית יד באחד מעוקציו. או שיכול להוציא קצה השני מתוך בית יד שלו. ויכול להשתמש גם בחידודו השני כשירצה.

ועתי"ט ז"ל. שנחלקו. כ"פ מיירי בשבר שישבר בו הכלי ולא יקבל טומאה כו'. או יטהר. **לשון** מגומגם הוא. כי כל הפרק או רובו. בשבר שאינו מבטל הכלי מתשמישו. ושנשאר בטומאתו. עסקינן. **אלא** הכי הול"ל. דמיירי בשיעור חלק. עד כמה יחלק ויהא טמא ויקבל טומאה וכמה יחלק וישבר ולא ישאר בטומאתו כו'. ולא יקבל טומאה.

משנה ד
מגרה היא משור בלשון מקרא. רע"ב. אשתמיטתיה דמגרה הוא יותר לשון מקרא מגורדות במגרה. וישם במגרה. וישר במגרה. ובמגרות. ומשור. לא נמצא כי אם פעם אחת אם יתגדל המשור. אין זולתו בכל המקרא.
חוץ מן המקדח צ"ע אם כולו נטהר בהחלקו. או רק השבר שאין בו העוקץ. אבל השני שנשאר בו החדוד והעוקץ החרוץ בעיגול הקודח ונוקב. שמא עדיין ראוי הוא לתשמישו. וטמא. **או** דילמא תו לא הוי. עד שמאריכו. או עושה לו בית יד. תיבעי.

משנה ו
אלמוג צמח הגדל בקרקעית הים (אי ציצילי והוא פרוותא דרומאי. דמסיק כסיתא. אבל אני חירם הביא לשלמה אלמוגים מאופיר. הודו מזרחית) ודינו ככלי עץ. לפי שהוא כמוהו מין צומח. **והא** דתנן כל שבים טהור. צ"ל דלאו כללא הוא. אלא למין החי בלבד. ועיין פרק י"ז דמכלתין.

משנה ז
והמגוב כתי"ט כה"נ. ואע"פ שבדפוס ישן בפיר"ע והמגוג וממנה העתיק הרע"ב. אבל ג"ז אינה נכונה כו'. **ולא** יכול להיות מענין מגג דפ"ג דפרה. גם י"ל חבר בגמרא (דפרק בכמ"ע) משום דלא שייכי שיניים במגג.

פרק יד

משנה א
לקבל קתונות של מתכות. ז"ל תי"ט בשם הר"מ בחבורו. **במ"כ** קטרח בכדי. דלא נ"מ מדי (מה לנו בחומרו) יותר היה צריך להודיענו מדתו של קתון. שהוא הנדרש. מאי אכפת לן אם הם של מתכת. או של חרס. או עץ. והא פשיטא ליכא קפידא הכא בשעור כבדותן של הכלים הללו. אלא בכמות שמחזיקין השברים קמשער תנא. אלא שאין מדתן ידועה לנו (והיתה ידועה להם) אם אמנם יש ללמוד מדת הקתון מאותו של כ"ג בי"כ. שהיה בו עכ"פ כדי לקדש ממימיו. ידיו ורגליו. שהוא ודאי גדול יתר מאד מסתם קתון. והוא של זהב. דוגמתו נקרא כן קתון גדול של זהב. פ"ג דתמיד. וכמ"ש שם בס"ד.

משנה ג
הקנטר נ"ל מלשון קנטרין. שהוא תרגום של ככרים. שכן יש לבנאים משקולת כבדה. להכביד על הנדבך של בנין. להשוותו. או לתלות בו חוט המשקולת. שמעיין הבנאי על ידו. לידע אם הכותל שוה וישר כל צרכו.

והדקור יחדו לו השם. בשינוי משקל. להבדילו מדקר נעוץ (דריש ביצה) שמשמש עם הקרקע. וזה של חרש. משמש אדם במלאכה. לכן קראו לו שם אחר בשינוי קצת.

משנה ד

הקטרב נ"ל הוא מורכב משתי מלות. קטר בקר.

משנה ה

מאימתי מקבל טומאה בסייף שהעלה חלודה איירי כו' רע"ב. **איני** יודע מה מזקיקנו לכך. אפי' תימה בחדשים יוצאים מתחת ידי החרש איירי. הני סייף וסכין. גלמי כלי מתכות נינהו. כיון דאכתי מחסרי שיפה והשחזה. טהורין הן. עמש"ל פי"א מ"ג.
משישופנו לרע"ב. כלי יש לצורפים כו'. שקרוי הפצירה פים. כצ"ל.

משנה ז

הזה עליהן נשברו בו ביום וחזר והזה עליהן שנית בו ביום ר"ל הזה ביום השלישי לטומאתם. ואם לא הזה עליהם עד שהתיכן. צריך להמתין. אחר הזאה ראשונה. ושונה ומזה ברביעי. והכי איתא בתוספתא. **ונ"ל** כי אז א"צ שתהא הזאה ראשונה בשלישי. אלא אפילו בו ביום שנטמאו סגי. דהא ודאי שלישי בלא רביעי. לא כלום היא. אלא שתי הזאות להיכרא בעלמא בעינן עם הפסקה ביניהם. אי הפסקת שבירה. או הפסקת יום או ימים. מיהו לא קפיד ר"א אלא אחדא מהני תרתי. דליהוי כעין דאורייתא. ר"ל או הזאה ראשונה (קודם שבירה. ושניה אחר שבירה. ותרוייהו) בשלישי. או הזאה שניה ברביעי לראשונה.

פרק טו

משנה א

כלי עץ כו'. סימן לשלשה דברים הללו. שלש עייני"ן **עץ**. כולל גם צמח הים. כמו האלמוג. ע"ל פי"ג מ"ו. ופי"ז מי"ג.
כלי עור של בהמה וחיה דיבשה. לא דב"ח של ים. ולא דאויר. ערפי"ז.
כלי עצם נראה שקלפת הצב. כלים הנעשים ממנה. דין כלי עצם יש להם. כמו כן הנעשים מקרנים. קרנות שן והבנים. ועצם הפיל. ואמנם הצב שרץ הארץ הוא. אכן יש מיני צב הגדלים גם במים. וכן מיני החומט (קלפתם קשה. ראוי למלאכה) רבים מאד וגדולים נמצאים בים. וכן גם המרגלית והדומה לה. נראה שאין בהן טומאה. וכן הכלים הנעשים מעור דג גדול שבים. או מעצמותיו. או משאר בריות שבים. טהורים. כמו ששנינו בפי"ז דמכלתין. כל שבים טהור. ע"ש.

משנה ב

שקבעו בכותל כו'.

ר"א מטהר כרע"ב ואין הלכה כר"א.

צ"ע פרק המוכר א"ה (סוא"ב) וספ"ו דמקואות.

משנה ד

כברת גרנות לר"מ. הוא הקרבל.

לכאורה היה נ"ל שהוא ט"ס. וצ"ל הטרבל. כמו מטה של טרבל. שהוא מכלי הגרנות. אבל לא יאות לו שם כברה. כי הוא עשוי לדישה. ונראה שהוא לשון ערבי.

משנה ו

כל המשקין שהם מים כו'. **וכולל** מי ניסוך דחג. כמ"ש בחי"ג פכ"ש.

ומשקי בית מטבחיא עח"י גמרא פסחים. בשטת ר"ח ס"ה. ומו"ק מנורת זהב.

מספר העזרה גרסא זו עיקר (שאם היה עזרא באל"ף. לא יתכן לו. ה"א הידיעה (עם שבמקרא ימצאון כך ע"ד הזרות) וחברו פ"ג דמ"ק.

שהאלית ע"ל פרק ט"ז משנה ז'.

מצודת החולדה נראה לפי שיש לה בית קבול. כי החולדה גדולה היא מן העכבר. ודרה בעיקרי בתים. צריכה היא מצודה. כמין תיבה קטנה שלוכדים אותה בה. ולעכברים. עושים חכה תלויה באויר. שנתפשת בה. כמ"ש פ"ק דמ"ק. והיא אין לה בית קבול. לפיכך טהורה.

פרק טז

משנה א

משישופם בעור הדג הוא עצמו טהור. אלא שמחליק יפה את העץ מקסמיו.

גמר שלא לשוף עתי"ט. **ולדבריו** אליבא דהר"ש. צ"ל שלש שיפות הן. אחת. שיפה הכרחית. שאפילו גמר שלא לשוף. לא מהני. דבטלה דעתו. ושנית. שיפה בינונית ממוצעת. שיש משתמשים בלתה. בזו מועיל גמר. ועוד בה שלישיה. של צחצוח. דבהא אפילו לא גמר. מיטמא. וזו לא שמענו. וצ"ע מנין לו. **ולדידי** חזי דליכא אלא תרי גווני. והכי הוא דאיכא בינייהו. דהר"ש והר"מ ז"ל. דלהר"ש. צריך שיגמור בדעתו. שלא ישוף עוד. וכל שדעתו לשוף בסוף. אע"פ שעכשיו גמר בלבו להשתמש בו בלי שיפה. טהור. ולמהר"מ פירושו. גמר להשתמש בו בלי שיפה. לשעתו. טמא. אע"פ שעתיד לשוף. שימוש דהאידנא משוי ליה מנא. **והא** דאמרינן כלי עץ שעתיד לשבץ. טמא. אב"א

מתוקמא בין בשיפה ראשונה בין בשניה. למר כדאית ליה. והוא דגמר שלא לשוף כלל. ומאי שעתיד לשוף. אחרים רגילים לשופו. ולמר אפילו אם הוא עצמו עתיד לשוף אותו. טמא מ"מ **ואב"א** כי מצריך הר"ש שלא ישוף עוד לגמרי. בשיפה ראשונה בלבד קמיירי. ובהא פליג מהר"מ. וס"ל דאפילו עתיד לשוף. טמא. אף בחסר שיפה ראשונה. כיון שגמר לשמש בו כך לפי שעה. ולא בעינן מחשבה עולמית. ודקיי"ל כל שעתיד לשבץ טמא סתמא. בחלקה איירי. מיהו בין כך או כך. ליכא דסבר דבעילן מקצת שיפה. בגמר שלא לשוף כלל. ודוק.

משנה ב

ויגמור את התלויה היינו התלויה שעושה מנה ובה. שקולע מן הקנים והגמי היוצאים מן הכלכלה בגמר מלאכתה (קודם שתקנה) עושה מהעודף כמין שרשרת. שנאחזת הכלכלה על ידה ונטלת ותולה אותה בה. והיא כמו אוזן ובית יד לכלי.

משנה ד

וסקורטיא עור שלובשים העבדים. **הוא** פירוש הגמרא פ"ז דנדרים. ועיין ס"ט.

משנה ה

וחסינה נראה דגרסינן והסינה בה"א הידיעה. והיא עשויה לשום בה טיט ח"י סין.

משנה ו

קסיה עיקרו של שם זה. מלשון קש העברי. ומתחלף לסמ"ך בלשון חכמים. כמו ולשטר שבכתוב. המשתנה בסטר. בלשון תלמוד.

משנה ז

והמנפה לדעתי צ"ל והמניפה. וכ"ה בסוף אגדה דר"פ הפועלים.

כסוי קופסא נ"ל הקופסא מתוך שהוא קטן. מכניסין אותו תוך כסויו. העשוי כמין תיק קטן. שיהא מכסהו כולו. מפני הדברים היקרים שמצניעים בתוכו. שמקפידים עליהם ביותר. שלא יגיע בהם לחלוח. או ישלט עליהם אבק המפסידם. **ולפי** שהכסוי הזה יש לו בית קבול. טמא הוא. משא"כ בכסוי קמטרא. שהוא ארגז גדול. וכסויו אינו אלא מכסה פשוט. נתון עליו מלמעלה. לחפוי ולנוי בעלמא. או כדי שלא יפול עליו דבר כבד המשברו ומקלקלו. וכיון שאין לו בית קבול ואינו משמש בהחלט. לפיכך הוא טהור.

קמטרא עקרו מלשון מטרא הארמית. תרגום של משמרת. ע"ש שמשמרים בתוכו כלים גדולים. והקוף נוספת בו. כקו"ף קעבליא וחברו.

הקמרון מלשון ביב קמור. דפ"ח דעירובין. ופ"ה דאהלות ועינו קמורה. והוא מההפוכים.

ורביעית יש לפרשו גם מלשון ורביעין של ארז דפ"ג דמדות. ולפי שהיא רובעת ויושבת עליו. כענין ששנינו ס"פ דלעיל באירום.
אלית נ"ל הוא במשקל הריח זוית הצפית.

משנה ח

הסיף הוא כסייף כו' אבל מפני שלא ראיתי כן כו' לתי"ט. **ואנכי** לא ידעתי מה חרדת המפרש. אשר חרד עלינו הרב תי"ט בזה. כי באמת אין המלה צריכה אלא ליו"ד אחת. אך יד סופרי המשניות והתלמוד ומעתיקיהם עשתה זאת. המה נהגו להוסיף לה יו"ד. להיטיב נר הקריאה. לידע שהיו"ד נעה כדרך שעשו בתיבות דיין חייב. ודומיהם רבים. שאין דינם אלא ביו"ד אחת. והטילו בהנה שני יודי"ן. מטעם זה.
וסקורטיא עתי"ט בשם כ"ן. שהוציא מלה זו לענין רחוק וזר מאד. אשר לא כן. והאריך בזה. והנה הכל הבל ורעות רוח. **אבל** האמת הוא מה שפירש בו הר"מ לעיל מ"ד. יגיד עליו רעו טבלא. שהוא כמו כן שולחן לאכול עליו (כמ"ש ריש ביצה) וסקורטיא זוהי תכא (שולחן קטן של עור) דרגילי ביה רבנן דתלמודין. ולה ודאי עושים תיק להצניעה בו. שלא תתלכלך. ול"ק מ"ש כ"ן.
האהלה עמ"ש בס"ד מ"ד פ"ו דשבת.

פרק יז

משנה א

ברמונים כאן לא צריך לכף הדמיון לומר כרמונים. כדרך שנהגו לומר בכזית בכביצה.
אע"פ שמקבל של ערב עיין מ"ש פ"ה דזבים מ"ג. אע"פ שהוראתן כמו אף על יד. כי נ"ל מלת אי משמשת. שמוש מלת יד וידי בעברית. וכמו מלת לפי לפיהן ישיב. שהוראתם על יד. ועל ידי הענין המדובר בו. ככה הוראת אע"פ (שהנהיגו חז"ל) הנה הוא יורה אף על ידי. ובכן מיושב הלשון. ולק"מ מ"ש המפרשים. בחנם נדחקו בו.
הרמונים עתי"ט בשם התו'. דה"ק שלשה אחוזים כו' לומר דרמון בינוני דאמרינן לקמן. היינו בינוני בג' האחוזים כו'. **ולכאורה** ודאי הכי ס"ד אלא דקשיא לי למאי תני תו הרמון שאמרו. תרתי למה לי. ותו איכא למידק אהא דתנן ריש פרקין. שעורן ברמונים. מ"ט לא קתני ברמון.
לכן נ"ל דנקט לשון רבים. משום דבעינן תלת בהדדי. והא נמי קולא היא. וה"ק דדחקי להדדי ונפקי מייא. והיינו נמי אחוזים זה בזה ודאי. שמתוך כך שהם שלשה אדוקים זה

בזה. הם מכבידים זה על זה. יותר משהם פרודים. והא ניחא טפי. דלפירוש הנ"ל לא אתי שפיר מאי שנא אחוזים דווקא.

משנה ד

הקנונים בפרק דלעיל קתני הקנונים הגדולים. השתא קפריש שעורם דקטנים.

משנה ז

כגרוגרת עיין לחם לשובע. במו"ק א"ה (סר"י) ולקמן בסמוך.

שאמרו מסדורא דמתני' ודאי מוכח דגרוגרת יתרה מכזית הויא. וכדמוכח נמי משעורה להוצאה דשבת באוכלין. **והשתא** קשיא טובא כמ"ש תו' דיומא ותי"ט לקמן (מי"א) **ועל** כרחנו צריכין אנו לחלק בין גרוגרת לחה ורטובה. ליבשה ונגובה.

משנה ח

שהקיפו טפח וכן טפח שאמרו בכ"מ. בבינוני שיערו. ע"ס פט"ו דאהלות.

משנה ט

של משה לפי מדת ארכו של משה. דהיינו אמתו. כפירש"י. **וכן** מצינו בתורה דוגמא. באמת איש. ת"א באמת מלך. עמ"ש באש לבינה שלא עמדו המפרשים על כוונת ת"א ורש"י בזה. וכך נ"ל גם בכאן. שעל כרחנו צריכין לדחוק בפירושו. ולהוציאו בהכרח ממשמעו. המובן ממנו לפום ריהטא. כי יוליד זרות נפלא. אחר שידענו קומתו של מרע"ה עשר אמות. כמ"ש בהרואה ובהמצניע. א"כ בודאי היתה אותו. לפי ערך אמת כל אדם (השוה ומיושר באיבריו. המתייחסים אל מדת קומתו. וידוע שהיא שליש מדת קומתו) נמשך בהכרח שתהא מדת אמתו של משה. שלש אמות ושליש (של עשר אמותיו איך שהיו. לפחות היו גדולות. ממין אמות שהיו נהוגות בימיו) שאל"כ עשיתו למשה רע"ה בעל מום (כדרך שאמר"נ עה"פ והנה נער בוכה פ"ק דסוטה. והיה זה הרבה גרוע יותר) ומה שבחו שהיה גבה קומה (שהקב"ה משתבח בבעלי קומה כמ"ש בשאול. וכן אמרו ז"ל בבכורות) אם היה ננס באיבריו. **וכן** יש הוכחה עוד פ' אין בין המודר. דלא אפשר לומר שהיה אריך וקטין. חלילה מלומר כן. לפ"ז הלא אז תכלול אמתו ט"ו טפחים ושבע אצבעות בקרוב. שהם יותר מארבע אמות פשוטות של כל אדם בכל דור. ואיך יצויר א"כ שתהא אמה בינונית (מה גם של דורות אחרונים. אף כי של דורות מאוחרים בבית שני. שעל אודותם משנתנו שנויה) יתרה על של משה. הלא זה כדבר אשר אין לו שחר. כאומר על אמש מחר. ועל שמש אורו שחר. הא על כרחנו צריך לפרשו כמו שבארתי שם באמת מלך. וכן כאן אמת משה. ר"ל השתא שקבע משה לישראל להשתמש בה בעסקי בני אדם. זהו דבר ברור. לא לפי מדת אורך גופו. **שוב** פניתי לראות

לשונו של רש"י בעירובין שניין התי"ט. ועמדתי משתאה משתומם אל המראה. כי במ"כ שקר ענה בו. בשמו של רש"י. העתיק מלין לא אמרם רש"י מעולם. ולא נמצאו בפירושו שם. **ולפי** לשונו של רש"י האמתי שם. א"צ לדחוק בו כלל. אך כוונתו רצויה ומדוקדקת כפי שבארתיו. ומתחלה עצלות היתה בי. והאמנתי להעתקת התי"ט. כי לא חשבתי אפשרי הציור שתצא כזאת מתחת ידו. שרי ליה מריה.

משנה י

והסובב והיסוד עיין קונטרס בנין בית הבחירה **ולענין** מזבח הנחושת ומזבח אבנים. עיין שי"ע (סק"ח).

משנה יא

הקומץ והחופן עלח"ש רפ"ה דיומא.

והשותה מלוג עיין מזיגה דידי.

וכמזון ש"ס ע"ל משנה ז'.

לשבת אבל לא לחול דאדרבה ש"ס של שבת פחותות. דבשבת סעיד ג"ס לשון רע"ב לקוח מפירוש רש"י בעירובין. **עמ"ש** שם בס"ד. אבל בכתובות פירש"י בד"א. מפני ששבע ממעדנים. אינו אוכל אלא מעט פת. וכמ"ש הר"מ כאן. וזה נוח לי יותר.

משנה יב

כגריס הקלקי עיין שי"ע (ר"ב) ומו"ק (ס"מ).

ככותבת הגסה עמ"ש בחי"ג יומא (מט"ב).

כמוה וכגרעינתה שצריך למעך חללה (כצ"ל).

כלומר לפי שיש אויר גדול בין בשרה וגופה לגרעינתה. שאינה דבוקה בפריה. ואם היינו משערין בכולה. כמות שהיא גדלה הכותבת באילן אז היה קולא גדולה אלא צריך לשער בה ובגרעינתה בלבד. בלי אויר המפסיק ביניהם. אלא צריך למעך חללה. שאינו בכללה.

כפונדיון עתי"ט דטרח להוכיח שעורו ממשקל האיסר. **ושבוש** הוא מה ענין משקל לכמות האורך והרוחב. וכ"כ הוא עצמו שם. דטעותא הוא בידיה דרע"ב.

האיטלקי עמ"ש בס"ד רפ"ח דסנהדרין.

הנכון בעיני. שאיטלקי הוא שם יחס מקום בא"י או הקרוב וסמוך לה. ועמ"ש בפ"ב סו"מ.

וכסלע הנירונית סתם סלע. ידענו שעורו. שאם ימתח חוט המקיפו. יעמוד על טפח אורך. שהוא ארבע אצבעות בגודל.

משנה יג

כל שבים בכלל זה בריות שבאויר ה). עופות שנבראו גם הם מן הרקק. כלים שנעשים מעצמותיהם ועורותיהם טהורים. כדמפרש באידך מתניתין דלקמן. **אבל** חלוקים הם בטומאת גופם. דלא שייכא בדגים אלא טומאת אוכלים. ובעוף טהור טומאת ענמו דנבלה בבית הבליעה.

שוב ראיתי אחרי רואי בפירושי ר"ש ור"מ שנרגש בזה במשנה הסמוכה.

משנה יד

בשני אין בו טומאה שבו נברא רקיע.

מכאן קשה לי עמ"ש בפד"מ ברמב"ם דנחית ליה אטמהתא ופתח שאל בי מדרשא מאי קמיבעיא ליה. מתניתין היא. **וא"ל** דמשמע ליה דילמא דיו שדינהו. דשקל משלהם משל נכרים. אי הכי מאי דעתייהו דרבנן. דמעטוה משום דאין דבר טמא יורד משמים אכתי ניחוש דילמא לא משמיא נחיתו. אלא ודאי בהא לא איפסיקא מילתא.

מיהו י"ל דספיקא הוא. אי מדמינן איסורא לטומאה (דהא ברביעי ובחמישי נמי אין בהן טומאה. ואית בהו דברים טמאים האסורים באכילה) **וחילייהו** דרבנן אין הכי נמי מהך מתני' דמדלא משכחינן טומאה בשני. ש"מ דלא נחית דבר טמא משמים (כיון שאינו מן הגדל בארץ. טהור הוא למלאכה. כמו לאכילה) דאל"ה טומאה נמי משכחת בדבר טמא היורד מ"ה. אלא ע"כ אין למעלה דבר טמא. ולא דבר האסור באכילה. וליכא מילתא דלא רמזה רבי במתניתין.

חוץ מכנף כו'. עתי"ט חוץ לאו דווקא. דהא כלב שבים כו'. **אגב** ריהטיה כתב כך. דבר מנה דההיא. דיחידאה קאמר לה.

העוז עוף מדברי הוא. דלא שכיח בישוב כדאיתא בגמרא פא"ט. ולרוב עוזה וגבורתה. נקראת עזניה. משורש עוז. ששמשו בו חז"ל. לרמוז שאין דווקא הנקבה בכלל זה. אלא גם הזכר שוה בכך. רק שלשון תורה לחוד. כולל שם המין במשקל נקבה (לסבה בלתי ידועה לנו) כשם דאה ראה ואיה ויונה. ודומיהם רבים..

פרק יח

משנה ה

מלבן שנתנו על לשונות רע"ב בחר לו ככל הישר בעיניו מפיר"ש כאן. **ובאמת** פיר"מ נוח לי הימנו. אבל גם הוא בלתי מספיק. והרבה פירושים נאמרו בשני שמות הללו בערוך. וכולם לא נתחוורו לי. וצריך פירוש לפירושם. ולא ראיתי להאריך באומדנות בעלמא.

פרק יט

משנה א

מן הקשר ולחוץ טהור כשאינו סורגו ומכניסו בבתי הסירוג. **כי** הצריך למטה. ודאי חבור הוא. וכל המחובר לדבר הרי הוא כמוהו. כדתנן לעיל פי"ב. והכי משמע בתוספתא שהביא הר"ש. וצ"ע בחבור הי"ד.

משנה ב

עד ה' טהור וחמשה כלמעלה. תוספתא כתבה הר"ש. ויש ט"ס כו'. וצ"ל ומייתי לה כו'. תי"ט. **לא כן** הוא. במ"כ פסל לשון הר"ש במומו. לא עיין בה אלא אגב שטפא. ולא ראה יפה. ודברי הר"ש מכוונים אמרתו צרופה.

מחמשה עד עשרה ועשרה כלמטה תוספתא. ומייתי לה התם בפא"ט.

אך זו טעותא היא בידיה דתי"ט. דלא מייתי לה בפא"ט כה"ג. אלא ס"ד הוא ומסקנא לאו הכי. אלא עשרה כלמעלה.

שבו קושרין ומשלשלין לרע"ב. וחזי לשלשל המטה כלומר להוריד מן העליה לגג.

לשון משובש הוא. מהופך ומסורס.

משנה ג

מזרן נגזר מן אזור. ע"ד מגולה לביתו. מסורת הברית.

משנה ד

נישא על המיזרן מעשרה ולפנים טמא לרע"ב טמאה גרסינן כו'. **ולא** שמיע לי לשנות הגרסא שלפנינו טמא. לשון זכר. כן היא בגמרא ותוספתא. כמו במשניות דר"ש ור"מ.

אף פירושו דרע"ב לא ס"ל. ולא במיזרן היוצא מן המטה אירי השתא. אלא במיזרן לבדו כשהוא בפ"ע. קמיירי הכא. וקמ"ל דשעורו שוה עם היוצא מן המטה (אתאן לר' יוסי) שאם נישא עליו הזב. נעשה אב הטומאה. דהוי מידי דחזי למדרס. כמטה עצמה. ואשמעינן תו. דלא תימא. הרי הוא מעתה כמטה ממש. וניתב ליה יוצא. כאילו הוא כרוך במטה. קמ"ל מעשרה לחוץ טהור. ולית ליה יוצא לגמרי.

משנה ה

כאן חסר בדפוס משניות של תי"ט. בבבא דהיתה טמאה טומאת שבעה כו'. וכך צ"ל. פרשה היא טמאה טומאת שבעה והמיזרן טמא טומאת ערב.

משנה ח

ואינו חבור לו ע"ל פ"ה מ"ג ופי"ב.

פרק כ

משנה א

הא"ט מדרס ע"ל תי"ט עד ולזה כאשר נפחתו כו' ונטהרו מטומאת שרץ כו'. והנה נשארו בדין המשכב כו'. **זהו** דעת הר"מ. ואינו מוכרח. וסיפא לא משמע הכי. אלא מדרס דתנן כייל נמי טומאת מגע.

משנה ב

עריבת פיסונות לרע"ב שלקח פירושו מן הר"ש. הגרסא פיסונות בנו"ן. **ולר"מ** פסוגות בגימ"ל גרסינן. ומפרשו מענין גפסית (א"כ הוא מההפוכים) ר"ל עריבה של עושי הגפסית.

אמנם גם לפירושו דר"ש יש לקיים הגרסא בגימ"ל. מענין פסיגה דפ"ק דעוקצין. ומפסג ועולה כו' דתקנות יב"ן. בפרק מרובה. וטובא דכוותה שהם מענין חתיכה.

בקדים ונסדקה כו' ברישא מיירי בנסדקה מעצמה בסדק קטן דק. כמוציא משקין. **השתא** אירי בהניחם בקדים במתכוין. שיסדק סדק גדול הולך ומתרחב. ס"ד דלבטלה מתורת כלי קמכוין. שיתחלק ותפול לשתי חתיכות. ולא תהא ראוי אף לשכיבה. קמ"ל רבותא כפולה. אע"ג דבכוונה קעביד. וגם דמניחה בקדים. אע"פ שידוע שתלך ותסדק יותר. עד שתפול לשני חלקים. אפ"ה טמאה מדרס. וטעמא. מפני שעדיין היא מקבלת מדרס. בזה הלשון כלול הדין והטעם כאחד. כלומר כל זמן שמקבלת המדרס. טמאה היא מכל מקום. ולא אזלינן בתר מחשבתו דהיאך. מאחר שהיא עדיין ראויה לשמש שכיבה. לא פקעה מנה טומאת מדרס. עד שתהא מבוטלת משמוש שכיבה וישיבה.

משנה ג

הדיוסטר סטר. הוא צד. כדכתיב ולסטר חד הקימת. עם היותו בנו"ן ימנית. נמצא כמוהו במקרא. סובר בחומה (נחמיה ב') לדעתי.

קבעו בכלונס דהיינו המקבל כו' בכלונס. עץ גדול התקוע בארץ. **לא** תקוע בארץ בחוזק ובקביעות דא"כ שוי ליה מחובר לקרקע (ועמש"ל מ"ד בס"ד) ואינו מקבל טומאה. אלא כלומר בכלונס התחוב בקרקע ברפיון. שעשוי גם לטלו ולהוציאו ממנה לפעמים. מ"מ מכיון דקבעו בכלונס. גלי דעתיה שאינו זורקו לבין העצים ועיין להלן משנה ה'.

משנה ד

אע"פ שקבעה בכותל טמאה כו' לשון רע"ב. ולא אמרינן כל המחובר לקרקע. כקרקע. אלא כשהיה מחובר לקרקע מתחלתו כו'.

זה למדנו מן התורה. תנור וכיריים טמאים.

ומנה מה תנור עשוי לטלטלו ולטלו ממקום חבורו. לעת הצורך לקחתו במקום אחר. כי ההיא דתנן התם צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימוקו. **אבל** חברו חבור קבוע לעולם בבנין גמור. אע"ג דהוי תלוש ולבסוף חברו. כה"ג קיי"ל דהוי כקרקע (אע"ג דפליגי ביה. ורשב"א בתשובה אשתמיטיה) כדתנן במשנה דלעיל. ועיין פרק ו' דמקואות.

משנה ה

קבעו ולא בנה על כרחנו פירושו שתקעו. ויחזקהו במסמרים בל ימוט. וכפיר"מ. **דאל"ה** סיפא בנה עליו ולא קבעו. היכי דמי. הא מכי בנה עליו. אקבע ליה. אלא ודאי לא מיקרי קבעו. אלא א"כ עשה בו מעשה. שיהא קבוע שם. ממקומו לא ימיש.

ואין לומר פירוש קבעו. במחשבה סגי. ר"ל שדעתו שישאר שם. ולא ינטל עוד לעולם. **חדא** כי אין זה דרך התנא. להשתמש בלשון פעולה כמו קבעו. על ענין מחשבה גרידא. אלא אז אומר בפירוש. אין עתיד לטלו. כמ"ש בתבן ועפר ואין עתיד לפנותו. וכה"ג טובא. שקובע עצמו (וכדרך שאמרו עוד לענין שבת סולם כבדו קובעו) **ועוד** דלא מהני קביעות. אם לא ע"י מעשה הקובעו. שיש לחוש שמא ימלך עליו לטלו ממנו. ויבטל חבורו. **ותו** דודאי מחשבה בלי מעשה. אינה מוציאה הכלי מידי טומאה. מי לא תנן (ספכ"ה) המחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה.

משנה ו

משיתבר גרסא נכונה היא. מלשון תוברות (דלקמן רפכ"ה) ומי שגורס משישבר. בדה מלבו גרסא שבורה. לפי שראה גרסת משיתבר בבי"ת. ולא נתיישבה לו. חשבה מוטעית. מפני שלשון ארמי הוא לדעתו. ר"ל מענין שבירה. שמתורגם תבירא. ולא יתכן בלשון משנה. לכן החליט שט"ס הוא. שנתחלף לו שי"ן בתי"ו. כי קרוב הוא. והענין אחד. ויצא העק"ל הזה. שקבע גרסא משובשת אשר לא נהייתה ולא נראתה כן מעולם. גם לא יתכן כלל להשתמש בלשון שבירה. אצל וילון וסדין. ולא עלה ע"ד המעתיק (ההוא חכם בעיניו) שהגרסא בתי"ו מתיישבת בטוב. והיא האמתית ודאי.

משנה ז

והיא גמר מלאכתה. עתי"ט עד וי"ל דבמחצלת יש שעושין עוד מלאכות כו' והו"א דעדיין לא נגמרה מלאכתה. קמ"ל ע"כ. **לא** באר ולא האיר דבריו ד). ונראה שר"ל. אע"פ שיש עושין בה עוד מלאכות ליפותה. לא אזלינן בתרייהו. **אבל** א"כ. אין עדותו מכוונת. איברא איפכא הוא במטה ועריסה. דלא הוי גמר מלאכה דידהו אלא בשיפה. אם לא גמר שלא לשוף. **וטפי** הו"ל לאתויי ההיא דסלים וכלכלה (מ"ב שם) דשל תמרה ודכוותה. לא בעינן עד שיגמור את התלויה. לפי שכן מקיימין אותן. קמ"ל הכא נמי דכוותה. לא צריך

שיגמור בה את התלויה. אלא קניבה גרידא היא גמר מלאכתה. **ותו** קמ"ל. דהיא מילתא דפסיקא אליבא דכ"ע. ולא פליגי בה. כמו באינך.

פרק כא

משנה א

ובעירה הוא אירא באל"ף כו'. **כענין** חילוף זה. מצינו בענין הלז עצמו. בכתוב (יחזקאל ד'ז) מאוזל תחת מעוזל. מלשון תרגום.

הנוגע בצמר שעל האימה שהנשים כורכות בו הצמר וטוות. וצ"ע היאך מתחברים לבגד האורגים תי"ט. **ואין** לומר שהוא כלי המטוה. לפי שאינו טמא בשאר הטומאות. **אבל** נ"ל לענין טומאת צרעת נשנית בבא זו. וכן נכון יותר. ואתי שפיר פירוש ר"מ. **ודיקא** נמי מדפלגינהו בתרי בבי. **כפיר"ש** תניא כו'. חולדה שגררה את האימא והחזירתה והכניסתה לבית שהמת בתוכו. אע"פ שאינה באוהל (אלא) כל שהוא. כצ"ל. **שם** חידוש כל שהו. אפילו מאה אמה מיירי. **כמדומה** שמפרש לשון כל שהו זה. כמו בר"פ עושין פסין. ור"ל שאין מן האימא באהל הרבה. אלא בחוץ הוא הרוב. **אבל** א"צ לדחוק כי השמטת תיבה היה בנוסח תוספתא של הר"ש. וה"ג בתוספתא. ואע"פ שאינה באוהל. אלא כ"ש (כמו שהגהתי) הבגד כולו טמא. והיינו הך. הלשון מבואר.

פרק כב

משנה א

ושייר בהן מקום הנחת כוסות שלא נפחת או שלא חפן (לשון רע"ב) חפהו היה צ"ל.

משנה ד

שנטלו חפויו לשון חפוי פותחת רע"ב. **פירוש** זר הוא. **אמנם** הוא כפשוטו ומשמעו. שהם לוחות המחפים בית מושבו של כסא. ואף על פי שנטלו. נשאר בית קבול. כי הכסא של כלה יש לו נסר או לוח גם בתחתיתו. באופן שתחת המושב עשויה בו כמין תיבה קטנה. שמנחת הכלה כליה בתוכה.

ובזה מובדל הכסא של כלה. משאר כסאות. שהם פתוחים מתחתיהם. אין להם שולים. וכדמוכח במ"ז דלקמן. **אמנם** יש בו עוד שינוי אחר בכסא זה. שחפויו יוצאים לעולם. ושל שאר כסאות. פעמים יוצאים. פעמים אינם יוצאים. **דע** זה. אז תבין כל הנשנה בענין הכסאות על בוריו. ועע"ל.

משנה ה

שלא היה חפויו יוצאים כתב רע"ב שאין הנסרים בולטים כו'. ר"ל הנסרים הקבועים משלש רוחות שאם אחד בולט חוצה כו' תי"ט.

לשונו כאן מגומגם. לא עמדתי על כוונתו ב).

ולשון רע"ב מבואר היטב. אין להוסיף עליו. ולא לגרוע ממנו. **אך** מ"ש רע"ב. וחפויו דהכא לא כחפויו דרישא. **לא** היא. אלא דבר אחד הם ממש. בלי ספק. ובחנם בין אחים יפריד. לחלק יגיד רעים בלי מחריד.

משנה ז

שנטלו שנים מחפויו נראה שכסא שלהם מושבו היה עשוי משלשה לוחות. שהיושב יושב עליהם לרחבם לפיכך אם נטלו ממנו שנים רצופים. לא נשאר בו רק לוח אחד. אם מלפניו או מלאחריו. לכן אין נוח לישב עליו עוד. ואע"פ שעדיין משמש ישיבה טפלה. ודחוקה וק"ל. **משא"כ** בבבא הקודמת. אע"פ שנטלו שנים. כיון שנשאר השלישי באמצע. עדיין ישיבתו נוחה.

טהור לגמרי.

משנה ח

וחכמים מטהרים צ"ע מאי טעמייהו. מאי שנא ממ"ג דלעיל דלא פליגי. **וי"ל** שניא ההיא. כדקתני טעמא. שכן דרכו להיות מטהו. והוי ליה כתשמיש שקר. משא"כ בשידה מחמת גדלה וגבהה (אע"פ שאינה באה במדה. תמונתה משונה מכסא בגובה) לפיכך אע"פ שלפעמים מהפכים אותה על צדה. ויושבים עליה. תשמיש טפל ושל ארעי הוא.

משנה ט

התקינן לישיבה טהורים ממדרס. לפי שאינן עשוים לישיבה. רע"ב. **ר"ל** מפני שהמלוי עשוי לפול לחוץ. אם אין דבר מעכבו.

משנה י

ספסלין כמדומה אינו לשון רבים. אלא ספסל קטן נקרא כך. לקטנותו. ע"ד אישון והדומים.

פרק כג

משנה ד

כסא של כלה נ"ל טעמיה דר"י. משום דעקרו אינו עשוי. אלא להצניע תכשיטיה של כלה בתוכו. כמש"ל בפרקין דלעיל. והישיבה עליו. אינו אלא תשמיש עראי. ואזיל בתר

עיקר תשמישו. לא בתר שמוש טפל. לפיכך אינו טמא מושב. אלא טמא משום כלי קבול בלבד.

פרק כד

משנה ד

והבאה במדה עיין תי"ט שכתב. **ולכן** נ"ל דאף הר"ש לא איירי אלא שאם ראוים למדרס. דבהו לא מיירי דאילו בהם כשראוים למדרס טמאים בכל. **לא** היה צריך להטריח עצמו בזה. שהרי כבר כתב כך הר"ש עצמו. תמה אני אם עיין התי"ט בפיר"ש. כי בחנם הטריח. שהר"ש כלל כל זה בלשון קצר.

אך מה שהוסיף תי"ט לחלק יצא. לא שמיע לי כלומר לא ס"ל. **ולא** עוד אלא שגם מ"ש ר"ש אבל פתחה מצדה כו' **לא** נהירא. כי נ"ל דלא אמרו בדחזו למדרסות. אלא בשעיקר תשמישן למדרס. **לא** בתשמיש טפל. דכי בטל העקר. בטל הטפל. כדתנן בפרקין דלעיל. ודוק.

ומש"ע תי"ט גם אפס כי עז וקשה עלי הא דתנן ברפ"ך דטמאים מדרס ואין מטמאין בשאר טומאות כו'. **במ"כ** נשתבש. כי לא נשנה כך שם. אלא לישנא דר"מ התם הוא דאטעייה. ואין אנו מודים לו בכך. כמ"ש שם בס"ד. והנה החריד עלינו כל החרדה הזאת. בשביל לשון ר"מ. שאין אחריותו עלינו. ולא כן שמענו לר"ש.

משנה יד

של ידים נ"ל רבותא נקט. ובדאיש מיירי. אבל דאשה לא צריך למתני. דהיא עשויה לכסות בה כל הגוף. ככתוב הבי המטפחת אשר עליך. והיא מך"ד תכשיטי אשה.

משנה טז

ושל יוצאת החוץ לרע"ב סודר שנותנות כו' כשיוצאות לחוץ. וי"מ כלומר של זונות פ"א סבכות שנקרעו ורוב שער יוצא לחוץ ע"כ. **הפ"א** אינו מדויק. וק"ל. **אמנם** י"ל כל הג"פ דבר אחד הוא. דהיינו טעמא של יוצאת חוץ טהורה. לפי שאינה מקפדת על גילוי שערה. יען מצח אשה זונה לה מאנה הכלם. אדרבה פורעת ראשה כשיוצאה לשוק. שית זונה ונצורת לב. לקרוא לעוברי דרך. ומגדלת שער כלילית. ותיטב את ראשה (כענין שכתוב באיזבל. שפקסה שערה ותשקף בעד החלון למצוא חן בעיני יהוא. ע"י שער באשה ערוה) למען תזכר. ותעגב על מאהביה. לפיכך שבכה שלה שיוצאה בה. עשויה נקבים גדולים ורחבים. באופן שלא יתכסו שערותיה. שהיא מתנאה בהם. והיינו דקרי לה הכא יוצאת החוץ. לאשמועינן טעמא דמילתא. ולהבליעו בנעימת הלשון. דהיינו

משום דהשער יוצא לחוץ. ועוד שהפרוצה בביתה לא ישכנו רגליה. והסבכה שלובשת ביציאתה. לפתות בה בני אדם עשויה. ובבית אינה מנחת סבכה בראשה. ועפ"ז יכולני לישב גם גרסא שלנו. ושל ילדה משו"ה טמאה מדרס. מפני שמקפדת מאד שלא יראה משערה כלום. דוק.

משנה יז

מהוהא מורכב משתי מלות. מהו (כמו ואהרן מה הוא) הא. כלומר מה זה נחשב למאומה. תרגום זה. הא.

פרק כה

משנה א

כל שי"ל תוברות לולאות כו'. ואית דאמרי תופרות. ונ"ל שבימיהם כך היו תופרין. דאילו האידנא תופרין השפה אל תוכו. לשון תי"ט. **לא** ידענא מאי קאמר. ומה ראה לומר כן. ובודאי לא היו גם הם תופרין השפה חוצה לה. כדמוכח מחלוק של ת"ח. ומר"י שלא ראו כותל ביתו אמרי חלוקו.

משנה ט

ומחשבה כתי"ט. ומדאמרינן לא אתי דבור. נ"ל דווקא דבור ולא סגי במחשבה. **ר"ל** הא דתנן הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה. היינו דבור. וכך הוא ודאי. בכל מקום ששנו חכמים מחשבה. אינה אלא דבור. כגון המחשב בקדשים. ועיין מו"ק (א"ח סתל"ד) ובכמה דוכתי בעינן נמי מעשה המוכיח על המחשבה. כמו אזמניה וצר ביה. ודכוותה. **ומה** שקורא התנא הדבור מחשבה. עשה זה בחכמה. להורות שהדבור בלי מחשבה. אינו כלום. כי הדבור המופשט מידיעה בתחלה. אינו אלא כצפצוף העופות. ואינו עושה רושם בשום אופן. נכן אפילו הקדש טעות אינו הקדש. וכן בנדרים ונדבות. דבעינן האדם בשבועה.

פרק כו

משנה ד

צרור שעה טהור קשיא דיוקא דרישא אדסיפא. **ונ"ל** דה"ק. אפילו של ערביים שאינו עשוי להתירו מהר. מ"מ כיון שלפעמים מתירים אותו. הוה ליה כצרור שעה. ואינו טמא עד שיהא צרור עולם. דבטיל ליה לגמרי.

משנה ה
תי"ט ד"ה עור החמור כו'. הדבר אשר (יעמיסו) על החמור. כך צ"ל.

משנה ו
למשקולת טמא דמשקונת אינה כלי.
נמצא חפוי זה אינו חפוי כלי. אלא הוא עצמו כלי קבול הוא. לפיכך טמא.

משנה ז
חסרון מלאכה שעדיין חסר מעשה ואח"כ תתקיים. לר"ש והיה נראה שצ"ל תתקיים המחשבה. לתי"ט. **ואינו** נ"ל. אלא הנכון כמו שהוא לפנינו גם בלרע"ב. ור"ל שאחר שישתלם המעשה. תתקיים המלאכה. ולשון הגהתו של תי"ט אינו מובן לי.

פרק כז

משנה א
א"ל אחוריים עיין לר"ש בתי"ט כגון חקק בית מושבה כצ"ל.
וכתי"ט וכה"ג בר"פ אחרון הטבלא ואסקוטלא.
ההיא בדזכוכית תנן. ול"ד לדהכא דבכ"ח עסקינן. **שם** בלתי"ט שכלל כזה כבר נשנה בפ"ב (צ"ל) כו' שהר"ב פירש. צ"ל שהר"ש פירש כו'. ועמ"ש שם בס"ד.

משנה ב
הבגד משום שלשה על שלשה למדרס היינו למשכב. אבל למושב בטפח סגי.
וכולהו הני ארבעה בגד שק עור מפץ. שוו בהא. דשעורן בטפח לישיבה. הכי מפרש במעילה. והיינו נמי דתנן בבבא דלקמן. במקצת מכולן טפח כו'.

משנה ג
טהור מן המדרס. הר"מ. **עמש"ל** מ"ב.
והשתא הא דתנן טהור. היינו מן המשכב. אבל אם יחדו למושב. אפילו בטפח נחתא ליה טומאת מדרס. ול"ש בגד. ל"ש אינך. דחזו לישיבה.
וביחוד דווקא. אבל בלא יחוד. בעינן מדי דחזי למשכב. לכל חד כשעורו השנוי כאן. דבבציר לא חזי למשכב. ומצטרף החמור לקל לכשעור. אבל לא קל לחמור. עד שייחדנו ויעשנו טלאי לישיבה.

משנה יב
רש"א כולן טהורין נראה דמודה ר"ש בנמצאים באשפה שטמאין. מאחר שצריך להכריז עליהן. לא נחלק אלא במשליך מדעת. דהוי הפקר.

פרק כח

משנה ה
ונתנו על הספר מכאן יש להוכיח קצת. דכליה של אשה ובגדיה. רשאין לעשות מהן כלי קודש לס"ת.
וכן יש ללמוד ממראות הצובאות. ועיין קונטרס בנין בית הבחירה. ועמו"ק בא"ח (סקנ"ד) **בפירוש** רע"ב ומפרש בתוספתא לשמו מכלי פשוט לפשוט. כצ"ל.

משנה ו
על הקופה הכא מיירי בקופה של עץ ושל נצרים. **אבל** יש קופה גם מבגד גס ועב כמש"ל פכ"ד ושלהי כלאים. וההיא ודאי חזיא למדרס.
הפרישה למטלית כו'. ומיהו אם אחר פרישתה חשב עליה לישיבה. מקבלת טומאה כו' אם יש בה כשעור. רע"ב.
פשיטא אם לא היה בה כשעור. היאך הביאה טומאה לקופה וכן לבגד.
מטמאה אחד הרי גם זה אומר מטמאיך לא טמאוני. ואתה טמאתני.

משנה ז
המלל ע"פ רע"ב. **ואני** אומר. מלילה היא ודאי אחד מאופני התפירה. כמ"ש בפ"ט דכלאים. מפני שהוא מולל עד שלא קושר. ובפ"ג דמ"ק כולם רשאים למללם.
טלייה על הבגד מרוח אחת כו'. צ"ע לענין כלאים ושבת.
בטלית ע"פ רע"ב. אבל בחלוק שלובשים אותו לעולם (לא) הוי חבור. כצ"ל.

משנה ח
אע"פ שאין בהם שלש כו'. עיין זבחים (צה"א) בתו' סד"ה מעיל. כתבו שהוא ט"ס. וגרסו אע"פ שאין בהם שלשה על שלשה.

פרק כט

משנה ה
מקבת על משקל מצבת. מן נצב.

משנה ז
הבדיד בדלי"ת ה"ג בערוך. ועקר. וקרוב לענין בודידה דפרק ח דשביעית.

פרק ל

משנה א

בשופין לשון רע"ב תרגום הצריפים שופינא. **איני** יודע מהו הצריפים שזכר כאן. ויראה שט"ס הוא. וצ"ל הפצירה פים. שמתורגם שופינא. ואולם לא היה צריך להביא עצות מרחוק. והנה גם בתרגום של תורה נמצא ואכות אותו טחון. ושפית יתיה בשופינא.

משנה ב

אספקלריא עתי"ט אחר שהביא פיר"מ. כתב ולפ"ז פתרונו בל"א בדי"ל. **ואין** זה נראה. כי הוא סותר פיר"מ (אף אם יש מהם שמגדילים כמות הנראה. ויש מקטינים. הפעוטים מראים ביושר).

ואמנם לא רחוק הוא מפירוש המלה. ותתחלק עד"ז ג"כ לשני מלין. ר"ל מספק לראיה. לא לשון ספק. הפך הודאי. אלא מלשון אם יספוק עפר שומרון. ובלשון חז"ל ספוק חבל בחבל. כדי להאריכו. כך משתמשים בבתי עינים (שהם ברילן בל"א) שהיא אספקלריא לפי זה. להאריך מדת קו חוש הראיה. להמשיך ולהספיק די צרכו. במקום שאינו מגיע. ונפסק בלי עזר זה הכלי. המשלים כחו בספוק. **אבל** באמת עיקרו מלשון לעז לטינ"י ספיקול. אספיקט. ספיטאקול. משמשין לשון ראיה ומראה. עם שכל הלשונות. יש להן מוצא מלה"ק. וביחוד לשון לעז יווני ורומיי. שנשתמשו בהן רז"ל הרבה. והפכוהו וטהרוהו עד ששב טהור קודש. ועיין בעלית הלשון.

משנה ד

אשריך כלים כו' מכאן נראה שקודם רבי כבר נשנו המשניות כסדרן. ולא המשניות בלבד. אלא גם הברייתו'. כמ"ש בחי"ג. עיין תענית (יג"ב) עיין שם.